

OBSAH

DÍL PRVNÍ

Všeobecné údaje a podklady pro konstrukci elektrických strojů točivých

I. Vlivy působící na konstrukční řešení	19
A. Způsob práce	19
B. Druh proudu	20
C. Otáčivá rychlost	21
D. Způsoby buzení	21
E. Druhy chlazení	22
F. Druhy zatížení	23
G. Druhy krytí	24
H. Tvary strojů	35
I. Druhy pohonů	49
J. Druhy izolace	50
K. Oteplení	58
L. Mechanická a elektrická zatížitelnost	59
M. Napětí a zkušební napětí	63
N. Setrvačný moment	65
O. Doprava	69
P. Normy pro stavbu elektrických strojů	71
Q. Chlazení a ztráty	71
a) Mnohofázové synchronní stroje	74
b) Stejnoseměrné motory a generátory	87
c) Mnohofázové asynchronní motory a asynchronní alternátory	87
R. Odvod ztrátového tepla	88
a) Vedení tepla	88
b) Sálání tepla	96
c) Konvekce	97
1. Přirozené proudění	97
2. Nucené proudění	98
d) Kombinované sdílení tepla	109
e) Provoz s nestacionárním zatížením	115
S. Klidný mechanický chod a vyvažování	118
a) Mechanická nevyváženost	118
1. Statické vyvažování	118
2. Dynamické vyvažování	120
b) Tepelná nevyváženost	124
T. Hluk a zvuk šířící se pevnými tělesy	125
a) Kmitání a zvuk	125
b) Tóny, hluky, zvuky	125
c) Akustický tlak a intenzita zvuku	126
d) Práh slyšení a práh bolesti	126
e) Hladina hlasitosti	127
f) Výsledná hladina hlasitosti několika zdrojů zvuku v decibelech	129
g) Srovnání intenzit zvuku a akustických tlaků v decibelech	131
h) Šíření zvuku	131

i) Směrnice pro měření hladin hluku elektrických strojů	132
j) Zdroje hluku v elektrických strojích	132
k) Snižování úrovně hluku uvnitř stroje pomocí neprůzvučných krytů	134
II. Konstruktivní materiály	138
A. Ocel a železo	138
a) Litina	139
b) Ocelolitina	139
c) Válcovaná, kovaná a tažená ocel	139
d) Ocelové plechy	145
e) Dynamové plechy	145
B. Neželezné kovy	147
a) Permanentní magnetické materiály	147
b) Měď	147
c) Litá, tažená a válcovaná mosaz	152
d) Litý, žíhaný, tažený a válcovaný bronz	152
e) Lehké kovy	153
f) Pájký a kovové povlaky	153
g) Ložiskové kovy	157
C. Materiál na bandáže	157
D. Izolanty	157
E. Chladivo	161
a) Plynná chladiva	161
b) Kapalná chladiva	161
F. Kartáče	161
G. Mazací tuky pro valivá ložiska a ložiskové oleje	164
a) Mazací tuky pro valivá ložiska	164
b) Ložiskový olej	164
c) Jiné mazací prostředky	165
H. Těsnicí materiály	165

DÍL DRUHÝ

Celková konstrukční koncepce elektrických strojů

I. Synchronní stroje	167
A. Synchronní alternátory a motory spojené s pístovými stroji	169
B. Synchronní alternátory a motory spojené s vodními turbínami a čerpadly	174
a) Pohon turbínami	177
1. Pohon horizontálními Peltonovými turbínami	177
2. Pohon horizontálně a vertikálně uloženými Francisovými nebo vrtulovými turbínami	180
3. Pohon vertikálními Kaplanovými turbínami	182
4. Pohon přímoproudými turbínami s osou otáčení horizontální nebo šikmou	187
b) Vliv stavební dispozice elektrárny na konstrukci alternátoru	190
1. Stavby s umístěním alternátorů horizontálních i vertikálních uvnitř budovy	190
2. Stavby se značným omezením velikosti prostoru elektrárny	191
3. Podzemní elektrárny pro horizontální a vertikální alternátory	192
4. Venkovní elektrárny	192
c) Uspořádání a konstrukční koncepce alternátorů	192
d) Jednofázové hydroalternátory	196
e) Uspořádání budičů a pomocných strojů	197
C. Alternátory s vyniklými póly a synchronní motory pro spojení s parními nebo plynovými turbínami a s turbokompresory	198
D. Synchronní stroje pro měniče kmitočtu a zkratové alternátory	199
E. Synchronní kompenzátory	201
F. Středněfrekvenční alternátory	202
G. Alternátory s permanentními magnety	205
H. Turboalternátory a synchronní turbomotory	208
a) Turboalternátory se vzduchovým chlazením	214

b) Alternátory s vodíkovým chlazením	217
c) Kombinované systémy chlazení plynem a kapalinou	219
I. Střídavé budíče s otáčejícím se polovodičovým usměrňovačem („nesené ventily“)	223
II. Stejnoseměrné stroje	
A. Dynama	227
a) Leonardovo dynamo	227
b) Dynama na velké proudy	229
c) Dynama poháněná diesellovými motory	229
d) Dynama poháněná turbínami	232
e) Unipolární stroje	232
f) Dynamometry	234
g) Dynama pro vozidla	236
h) Zdroje svařovacího proudu	236
B. Stejnoseměrné motory	236
a) Normální motory v provedení otevřeném a zavřeném	236
b) Turbomotory	239
c) Motory pro válcovny	239
d) Těžní motory	244
III. Asynchronní motory	
A. Normální motory	247
B. Střední a velké motory nakrátko	248
C. Kroužkové motory	250
D. Zvláštní motory	251
a) Motory s klidným mechanickým chodem (motory pracující bez chvění)	251
b) Nehlučné motory	252
c) Motory s přepínáním pólů pro 2 nebo 3 různě velké otáčivé rychlosti	252
d) Motory pro přerušovaný provoz, zvláště motory pro pohon zdvihadel	252
e) Stop-motory	254
f) Motory pro pohon tkaleovských stavů	256
g) Převodové motory	257
h) Motory pro pohon ventilátorů	257
i) Elektrohydraulické pístové ovládače	257
k) Motory pro pohon ponorných čerpadel	257
l) Motory pro pohon válečkových dopravníků	257
m) Nevýbušné motory do prostředí s nejrůznějším složením zápalné směsi	257
n) Velké motory s kotvou nakrátko pro těžké rozběhy, s přímým vodním chlazením	257
IV. Komutátorové stroje	
A. Motorčky	258
B. Sériové komutátorové motory	258
C. Trojfázové komutátorové stroje	258
a) Trojfázové komutátorové derivační motory	258
b) Trojfázové komutátorové stroje na nižší kmitočty	260
V. Trakční motory	
A. Stejnoseměrné trakční motory	261
B. Motory na zvlněný proud	265
C. Motory na střídavý proud	266
D. Hnačí ústrojí	268
DÍL TŘETÍ	
Konstrukční prvky elektrických strojů	
I. Svazek plechů aktivního železa	
A. Všeobecné údaje	279
B. Statorové plechy střídavých strojů	284
C. Rotorové plechy střídavých a stejnosměrných strojů	291

D. Plechy pólů a pólových nástaveb	295
a) Hlavní a pomocné póly stejnosměrných strojů	295
b) Póly a pólové nástaveby synchronních strojů	297
II. Vinutí a izolace vinutí	
A. Povšechné údaje	301
B. Statorové vinutí střídavých strojů	303
a) Vinutí vsypávaná, prošívaná a zasouvaná (pájená) vložená do polozařvených drážek	304
b) Vinutí vkládaná do otevřených drážek	311
C. Rotorová vinutí	319
a) Asynchronní rotory nakrátko	319
1. Oteplení při rozběhu	319
2. Doba rozběhu	322
3. Tvary drážek a tyčí rotorů nakrátko	323
b) Asynchronní kroužkové rotory	325
c) Stroje stejnosměrné a komutátorové	329
1. Všeobecné vlastnosti	329
2. Technologie vinutí	333
3. Izolování stejnosměrných vinutí	341
D. Vinutí pólů a tlumicí vinutí synchronních strojů	345
a) Stroje s vyniklými póly	345
b) Turboalternátory	349
E. Vinutí hlavních a pomocných pólů a kompenzační vinutí stejnosměrných strojů	351
III. Konstrukce otáčejících se částí	
A. Kostra statoru	356
a) Střídavé stroje	356
b) Stejnosměrné stroje	363
c) Výpočet	366
1. Přibližné vzorce	366
2. Přesnější výpočet	367
B. Hlavní a pomocné póly stejnosměrných strojů	373
a) Hlavní póly	373
b) Pomocné póly	375
C. Ložiskové štíty, nosné hvězdice, kryty	376
D. Kartáče, kartáčové držáky, sběrací ústrojí	381
a) Kartáče	381
b) Kartáčový držák	382
c) Sběrací ústrojí	386
E. Svorky	389
IV. Konstrukce otáčejících se částí	
A. Hřidel	392
B. Rotory synchronních strojů s vyniklými póly	393
a) Póly a jejich připevnění	393
b) Těleso rotoru	396
C. Plně válcové rotory turboalternátorů	399
D. Rotory asynchronních strojů a strojů s komutátorem	401
E. Výpočet bandáží	404
a) Bandáže z ocelového drátu	404
1. Povšechné údaje	404
2. Bandáže navinuté v jedné poloze	407
3. Bandáže uspořádané v několika polohách	409
4. Příklad	411
b) Bandáže ze skelných vláken s impregnací ze syntetické pryskyřice	414
F. Sběrací kroužky	417
a) Sběrací kroužky asynchronních strojů	417
b) Sběrací kroužky synchronních strojů	420
G. Komutátor	421
a) Údaje o konstrukci	421

1. Komutátory lisované	423
2. Klenbový komutátor	423
3. Konstrukce komutátoru s lamelami dosedajícími současně na dvou plochách; klenbový tlak není definován	423
4. Zděřový komutátor (turbokomutátor)	424
b) Výpočet klenbového komutátoru	426
1. Výpočet sil — diagram přesahů	427
2. Výpočet deformací a namáhání	437
c) Rybinový komutátor bez vyjádřeného klenbového tlaku	440
1. Konstrukce s lamelami, dosedajícími na váleovou plochu pouzdra	440
2. Konstrukce s klinovým upnutím v rybinách	440
d) Zděřový komutátor (turbokomutátor)	441
V. Pevnostní výpočet otáčejících se částí	
A. Povšechné údaje o mechanickém namáhání a o bezpečnosti	442
a) Stavby napjatosti	442
b) Srovnávací napětí	444
1. Trojrozměrná napjatost (prostorová napjatost)	444
2. Dvojrzměrná napjatost (rovinná napjatost)	445
3. Bezpečnost	446
4. Mez únavy, mez časované únavy a mez pevnosti při tečení	447
5. Vrubový účinek, tvarový činitel a vrubový činitel	450
B. Výpočet rotoru synchronního stroje s vyniklými póly	453
a) Póly a jejich vinutí	455
b) Připevnění pólů	455
1. Připevnění šrouby	456
2. Rybiny a klíny	456
3. Hřebenové připevnění	468
C. Kola a magnetové věnce	469
a) Kola s rameny	471
1. Označení	473
2. Namáhání při ustáleném chodu (při konstantní úhlové rychlosti)	478
3. Namáhání při přechodných stavech (při zkratu)	478
b) Disková kola	480
1. Označení	480
2. Mezikruhový kotouč nebo prstenec stálé tloušťky rovnoměrně zatížený na svém okraji	481
3. Diskové kolo, sestavené z dílčích kotoučů stálé tloušťky s rovnoměrným zatížením na obvodu	483
4. Mezikruhový kotouč nebo prstenec stálé tloušťky, zatížený na obvodu ne- rovnoměrně	487
c) Výpočet věnce rotoru skládaného z plechových segmentů (tzv. řetězová kon- strukce)	489
1. Označení	489
2. Synchronní stroje	490
3. Asynchronní a stejnosměrné stroje	498
D. Turborotor	499
a) Zuby rotoru a drážkové klíny	499
b) Těleso rotoru	502
c) Pevnostní výpočet obručí rotoru	505
1. Povšechné údaje a označení	505
2. Namáhání prstence obruče v klidu	508
3. Vliv oteplení při rotoru v klidu	512
4. Namáhání prstence obruče rotoru v chodu	514
5. Vliv oteplení při chodu	516
6. Namáhání závěrného kruhu	519
7. Namáhání válece rotoru způsobené obručí	520
8. Přídavná namáhání obruče, způsobená zatížením, jehož rozložení není sou- měrné	520
E. Hřídel v ustáleném chodu	522
a) Výpočet namáhání hřídelů	522

b)	Konce hřídelů — klíny	526
c)	Ohybové momenty příčné zatížených hřídelů	528
d)	Přetvoření hřídele — průhybové čáry	533
e)	Montáž soustavy hřídelů	539
F.	Hřídel při přechodných stavech	541
a)	Všeobecné úvahy o přechodných stavech hřídelů a zvláště o jejich kmitání	541
b)	Torzní kmitání	543
1.	Příklad analytického řešení torzního kmitání hřídele	543
2.	Holzerova metoda výpočtu vlastní úhlové frekvence při torzním kmitání a větším počtu otáčejících se hmot	546
3.	Namáhání hřídele při zkratu	551
c)	Ohybové kmitání	558
1.	Úvod	558
2.	Kritická úhlová rychlost a vlastní úhlová frekvence nehmotného hřídele, uloženého oběma konci volně na tuhých podporách, s jednou hmotou uprostřed mezi ložisky	559
3.	Vlastní úhlová frekvence hřídele konstantního průřezu, uloženého na dvou podporách	560
4.	Vlastní úhlová frekvence hřídele proměnlivého průřezu, uloženého na dvou podporách. Energetická metoda výpočtu kritické otáčivé rychlosti Kullova—Rayleighova	564
5.	Vlastní úhlová frekvence hřídele konstantního průřezu staticky neurčitého	567
6.	Kritická otáčivá rychlost staticky neurčitých hřídelů proměnlivého průřezu	567
7.	Vliv magnetického tahu na ohybové kmitání (kritickou otáčivou rychlost) a na mechanický chod elektrického stroje	572
8.	Různé vedlejší vlivy a poruchy	574
d)	Měřítka pro posouzení mechanického chodu rotoru	580
G.	<i>Výpočet bandáží a komutátorů viz str. 404, popř. str. 426</i>	

VI. Ventilátory

A.	Systémy, množství chladicího vzduchu, potřebný tlak	585
B.	Teoretické základy	586
a)	Příkon ventilátoru	586
b)	Tlak vyvinutý ventilátorem	587
c)	Rychlostní trojúhelníky	588
d)	Charakteristiky a bezrozměrná charakteristická čísla	588
e)	Návrh ventilátoru	589
1.	Radiální ventilátory	580
2.	Axiální ventilátory	591

VII. Uložení točivých částí elektrických strojů

A.	Všeobecné vlastnosti	596
a)	Souvislost mezi způsobem přenosu točivého momentu a zatížením ložisek	596
b)	Požadavky na uložení točivých částí elektrických strojů	597
c)	Podklady pro výpočet a dimenzování ložisek	599
B.	Valivá ložiska	599
a)	Způsob uložení	599
b)	Mazání a utěsnění valivých ložisek	602
c)	Životnost a oblasti použití valivých ložisek	604
C.	Kluzná ložiska	604
a)	Kluzná ložiska vodorovných hřídelů	604
b)	Kluzná ložiska svislých hřídelů	607
D.	Ložiskové proudy	612

VIII. Pružné uložení elektrických strojů na základ

a)	Obecný rozbor	614
b)	Ustálený chod strojů s pulsujícím momentem (Jednofázové stroje)	616
c)	Přechodné stavy (jednofázový zkrat při rozpojených zbývajících fázích)	619
d)	Příklady	622
e)	Nežádoucí stupně volnosti	624
f)	Způsoby odpružení	625

IX. Dodatek I až VII

<i>Dodatek — část I.: Výpočet prstence</i>	628
a) Tenký prstenec	628
1. Rovnoměrné zatížení na obvodu prstence	628
2. Zatížení osamělými silami	629
b) Kotouč stálé tloušťky	629
<i>Dodatek — část II.: Výpočet poddajné a tuhé příruby — klopení mezikruhového prstence vnějším klopným momentem</i>	630
a) Poddajná příruba (prsteneč)	630
b) Tuhá příruba	631
<i>Dodatek — část III.: Namáhání a přetvoření kola s rameny</i>	632
<i>Dodatek — část IV.: Namáhání kola s rameny vnějším točivým momentem</i>	633
<i>Dodatek — část V.: Příčinkový činitel ohybové tuhé, rotačně souměrně zatížené válcové skořepiny</i>	634
<i>Dodatek — část VI.: Radiální roztažení na vnějším konci volně kroužícího pružného ramene</i>	637
<i>Dodatek — část VII.: Vztahy mezi veličinami, které popisují časový průběh harmonického kmitání</i>	639
Seznam literatury	640
Rejstřík	642
Seznam tabulek	650